

Kulturmiljöprogram

Del 2.5 Flisby riksintresse

Inledning

Denna del av Nässjö kommuns kulturmiljöprogram redovisar bevarandevärda objekt inom Flisby riksintresse.

Läsanvisning

Hela kulturmiljöprogrammet

I den fullständiga versionen av Nässjö kommuns kulturmiljöprogram finns bakgrunden till kulturmiljöprogrammet, fördjupad beskrivning av kulturmiljön och redovisning av samtliga bevarandevärda objekt inom kommunen.

Karta

De olika objektens lokalisering får man fram genom kartfunktionen på kommunens hemsida. Där går det hitta alla kommunens objekt i kartform och det går även att söka på fastighetsbeteckning och adress.

Klassning

Följande klasser används i kulturmiljöprogrammet:

Klass 1, byggnadsminne (KML 3 kap) / Kyrkliga kulturminnen (KML 4 kap)

Graderingen avser byggnader som förklarats vara byggnadsminnen enligt Kulturmiljölagen (kap 3-4). Klassificeringen avser befintliga byggnadsminnen.

Klass 2, Särskilt värdefull bebyggelse (PBL 8 kap § 13)

Graderingen avser särskilt värdefull bebyggelse, sådana byggnader får inte fysiskt förvanskas vid förändring av eller i anslutning till byggnaden. Byggnaden bör skyddas genom q-bestämmelse i områdesbestämmelse eller detaljplan.

Klass 3, särskilt allmänt bebyggelsevärde (PBL 8 kap § 17)

Byggnaden har ett visst värde i fråga om till exempel utformning. Värdebärande element i byggnaden bör hanteras på ett varsamt sätt vid förändringar av eller i anslutning till byggnaden. Bör skyddas genom varsamhetsbestämmelse i områdesbestämmelse eller detaljplan.

Klass 4, allmänt bebyggelsevärde (PBL 8 kap § 17)

Graderingen motsvarar det generella krav på hänsyn till byggnadens kulturhistoriska värden som gäller för alla byggnader.

Klass 5, avskrivs

Byggnaden har inte kulturhistoriska värden som behöver beaktas i plan- och bygglovsprocessen. Objekt i klass 5 finns inte upptagna i kulturmiljöprogrammet.

Klassningen är framtagen av Länsstyrelsen i Jönköpings län och är baserad på Plan- och bygglagens (PBL) hänsyns- och skyddsbestämmelser samt byggnadsminnen enligt Kulturmiljölagen (KML). Klassningen skiljer sig från den klassning som använts i kommunens tidigare kulturmiljöprogram "Värdefulla byggnader och miljöer" (2007) och därför har ny bedömning gjorts vid framtagande av detta program.

R5 Flisby sockencentrum

Alla fastigheter inom eller gränsande till området: Flisby Klockaregård 1:1, 1:5, 1:10, 1:11, 1:12, 1:13, 1:14, 1:16, 1:19, 2:1, 3:1.

Klass 1: Riksintresseområde, Klockaregård 1:13 Flisby kyrka.
Riksintresse, byggnadsminne (KML 3, 4 kap) / Kyrkliga kulturminnen (KML 3, 4 kap)

Klass 2: Klockaregård 1:1 (*hembygdsgården*), Klockaregård 1:19 (*Klockaregård 3, prästgården*), Klockaregård 1:16 (*skolbyggnaden*).
Särskilt värdefull bebyggelse (PBL 8 kap §13)

Klass 3: Klockaregård 1:1 (*hus 12*), Klockaregård 1:1 (*kyrkstall*), Klockaregård 1:11 (*Fridhem 1*). Särskilt allmänt bebyggelsevärde (PBL 8 kap §17)

Kartbild från länsstyrelsen.

På västra delen av sluttningen ner mot Flisbysjön, på åschrönet mellan den och Knutstorpssjön, ligger Flisby sockencentrum i ett öppet odlingslandskap. Området är rikt på fornlämningar och byn består idag av karaktäristiska gårdsmiljöer och byggnader som tidigare varit skola, äldreboende och prästgård. Synbara spår från hur människan verkat i årtusenden finns på en mängd platser. Ett stort gravfält med omkring 45 fornlämningar, som utgörs av ett röse, sex högar, 37 runda stensättningar, en rest sten och en ödekyrkogård med en ruin av medeltidskyrka. Fornlämningarna härstammar mestadels från yngre järnålder (400-1050 e. Kr.).

Flisby sockencentrum är ett bra exempel på den förändring många sockencentrum genomgick under 1800-talets mitt. Församlingen växte och en ny kyrka byggdes. Den nuvarande kyrkan är en nyklassicistisk byggnad av ansevärd dimensioner. Den byggdes 1850-53 efter ritningar som bearbetades av J A Hawerman vid Överintendentämbetet. Från tidigare kyrkobyggnader finns bevarat vissa äldre inventarier: en dopfunt från 1100-talet av Bestiarus, ett triumfkrucifix från senare delen av 1200-talet, där den lidande Kristus ännu bär kungakrona, ett rikt skulpterat altarskåp från 1500-talet och en predikstol i ek med bilder från intarsia från 1642. Orgeln byggdes av Sven Nordström 1855-56.

Flisby kyrka.

Före detta skolbyggnad, idag församlingshem.

Kyrkstallarna.

Mitt emot kyrkan ligger den före detta skolan, en tvåvåningsbyggnad i senempire, uppförd 1853. Den har fasader av gråmålad locklistpanel, knutlådor utformade som pilastrar i kolossalordning samt ett entréparti med en gavelformad frontespis i takfallet. Spröjsade originalfönster följer den triangelformade spetsen med ett centralt placerat rundfönster.

150 meter nordost om kyrkan och utmed den gamla vägsträckningen ligger de gamla kyrkstallarna. Byggnaden är mycket välbehållen, med röd locklistpanel och sadeltak. De bruna portarna längs långsidan har småspröjsade överljus i vitt. Strax sydväst om den nya kyrkan ligger ruinerna av medeltidskyrkan som, efter mönster från cistercienserklostret i Nydala, har rakavslutat kor. Vid utgrävningar har man dock funnit spår efter en ännu äldre kyrka. Dessa båda kyrkor var förmodligen gårdskyrkor åt den stora sätesgård eller kungsgård som fanns här under medeltiden. Intill kyrkoruinen finns en ödekyrkogård och där står, uppradade längs kyrkogårdsmuren, en mängd gravstenar från 1700- och 1800-talen. Söder om kyrkan ligger prästgården, ursprungligen från 1767 men påbyggd en våning omkring 1850. Den har fasader i gulmålad, dubbelfasad spontpanel i olika riktningar. En bred frontespis dominerar byggnadens uttryck där nedre plan består av ett inbyggt rum och den övre delen en öppen veranda som avslutas i nock med ett större lunettfönster. Den äldre bottenvåningen har kvadratiska tvåluftsfönster i vitt och övervåningen fyrluft med sex rutor. På den välbevarade prästgården återfinns även flera större uthus av olika ålder. Vid sjön ligger brygghus och tvättstuga som idag står på fastighet 1:1. Flygelbyggnad, tiondebod, vedbod och redskapsbod finns kvar medan en mindre snickarbod revs 1920, arrendatorbostad revs 1917 och stall, vagnsbodar, loge och ladugård revs 1929.

Gamla prästgården med tillhörande uthusbebyggelse.

Uthusbebyggelse tillhörande gamla prästgården.

Brygghuset.

Hembygdsgården, strax väster om kyrkan, består av en mangård från tidigt 1700-tal flyttad från Dämparp, en bod från Lid (sent 1600-tal) och en ladugård med logdel flyttad från torpet Nöden i Mosshult.

Hembygdsgården.

Hembygdsgården.

Hembygdsgården.

Längst i söder inom riksintressets gräns, ligger som sista hus Fridhem på 1:11. Troligtvis byggnader från tidigt 1900-talet som fått en egen liten tomt i samband med egnahemsrörelsen. Utöver bostadshus finns ett välbevarat uthus med dass. Platsens namn återfinns med stora bokstäver i järngrinden, vilket är något som berättar om denna tids stolthet över att få äga sitt eget hem. De nya småbrukarna döpte ofta sina fastigheter till namn som Fridhem, Eriksro, Johanneberg och Annelund. Byggnaden har på senare tid tillgänglighetsanpassats.

Fridhems bostadshus.

Fridhems järngrind.

Fridhems uthus med dass.

Karaktärsdrag landskapet

- Öppet odlingslandskap
- Tydlig bystruktur från flera utvecklingsepoker
- Trähusbebyggelse

Karaktärsdrag Flisby kyrka

- Byggnadens volym
- Ljus spritputsfasad
- Ramar av slätputs kring dörrar och fönster
- Småspröjsade valvfönster i trä
- Mönstrade portar i trä
- Klocktorn
- Svart falsat plåttak
- Välbevarad nyklassicistisk interiör
- Gravkor på kyrkogården

Karaktärsdrag skolbyggnaden

- Byggnadens volym
- Stengrunden
- Oljemålad locklistpanel
- Ljusa pilastrar
- Tvåluftsfönster med spröjs i trä
- Pardörr utan glasning
- Klassicerande inramning av dörrpartiet
- Den gavelformade frontespisen
- Frontespisens äldre spröjsade fönster i trä och deras inramning
- Tvåkupigt tegeltak
- Dubbla utkragade skorstenar

Karaktärsdrag Kyrkstall

- Byggnadens volym
- Faluröd locklistpanel
- Bruna träportar
- Småspröjsade överljus
- Omfattningar i vit oljefärg
- Takpannor
- Den delvis bevarade interiören

Karaktärsdrag prästgården

- Byggnadens volym
- Den breda frontespisen med balkong
- Den spontade panelen med olika riktning
- Spröjsade fönster i trä
- Lunettfönster i trä
- Takpannor

Karaktärsdrag prästgårdens uthusbebyggelse

- Byggnadernas volymer
- Faluröda träpaneler
- Spröjsade fönster i trä
- Knutlådor

Karaktärsdrag hembygdsgården

- Byggnadernas volymer
- Naturstensgrunder
- Omålade timmerfasader
- Spröjsade träfönster
- Tjårade trädörrar
- Takspån och torvtak
- Den utvändiga tröskvandringen

Karaktärsdrag Fridhem

- Byggnadens volym
- Stengrund
- Faluröd locklistpanel
- Spröjsade tvålufts-fönster i trä
- Entré med öppen farstukvist och balkong
- Takpannor
- Järngrind med namntext

Karaktärsdrag Fridhems uthus

- Byggnadens volym
- Faluröd locklistpanel
- Spröjsade träfönster
- Bruna trädörrar utan fönsterpartier

Kulturhistorisk bedömning och värdebeskrivning

Det är av stor vikt att bevara byns struktur, färgskala och omgivande öppna landskap, då utformningen berättar om förändringen som skedde i många sockencentrum under 1800-talet. Kyrkomiljön med kyrka, kyrkogård, prästgård, skola och kyrkstallar samt det intilliggande gravfältet är av högt kulturhistoriskt värde.